

TÜRKİYE'DE SOSYAL SİYASETİN OLUŞUMUNDA GERHARD KESSLER*

Ömer CEYLAN*

ÖZET

Prof. Dr. Gerhard Kessler, Adolf Hitler'in baskısı nedeniyle ülkesinden kaçan ve 1933 yılında gerçekleştirilen Üniversite Reformu kapsamında Türkiye Cumhuriyeti tarafından davet edilen Alman öğretim üyelerinden birisidir. Kessler, Türkiye'de sosyal politikanın gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Kessler'in sosyal politika yaklaşımı, Türk sosyal politikasının gelişimini anlamada önemlidir. Bu nedenle, bu makalede, "Türk sosyal politika hareketinde Kessler'in sosyal politika yaklaşımı" vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gerhard Kessler, Kessler, Türkiye'de Sosyal Politika.

ABSTRACT

GERHARD KESSLER IN TURKISH SOCIAL POLICY DEVELOPMENT

Professor Gerhard Kessler is one of the German university lecturers who has escaped because of Adolf Hitler's pressure and invited by the Turkish Republic within the Turkish University Reform Program at 1933. Kessler occupies an important place in Turkish Social Policy Development. Kessler's social policy approach is important for understanding Turkish Social Policy Development. Because of that in this article, it's wanted to underline "Kessler's social policy approach in Turkish social policy movement"

Key Words: Gerhard Kessler, Kessler, Turkish Social Policy.

* Bu makale, "Türkiye'de Sosyal Siyasetin Oluşumunda Gerhard Kessler" adlı yüksek lisans tezinin Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans ve Doktora Tez Yönetmeliği'nin aradığı şartlar çerçevesinde makaleye dönüştürülmüş halidir.

* Uludağ Üniversitesi, SBE Yüksek Lisans Öğrencisi.

1. GİRİŞ

Prof. Dr. Gerhard Kessler, 1933 tarihli üniversite reformu ile Türkiye'ye davet edilen ve Hitler Almanya'sından kaçan öğretim üyeleri arasında yer alan önemli bir bilim adamıdır. Kessler Türkiye'ye gelinceye değin Almanya Leipzig Üniversitesinde iktisat ve sosyal siyaset kürsülerinde profesörlük unvanıyla akademik çalışmalarını yürütmüştür. Prof. Kessler İstanbul Üniversitesinde Sosyoloji Hukuk ve Sosyal Siyaset derslerini vermiştir. Prof. Kessler bugün çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri adıyla anılan bölümün İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurmuş olduğu sosyal siyaset kürsüsüyle ilk kurucuları arasında yer almıştır¹.

Prof. Kessler, Türkiye'de bulunduğu dönem içinde hem bir teorisyen hem de bir aktivist olarak, sosyal siyaset alanında birçok gelişmeye öncülük etmiştir. Prof. Kessler Türkiye'de sosyal siyaset anlayışının oluşumunda ve gelişiminde önemli bir mihenk taşı olmuştur. Özellikle Çalışma Bakanlığı, İşçi Sigortaları Kurumu gibi kurumsal alt yapının oluşumunda, Başta 1936 tarihli 3008 sayılı iş yasasının kabulünde, işçi sendikalarının örgütlenmelerinde ve eğitimlerinde önemli rol oynamış bir bilim adamıdır.

Bu çalışmada Prof. Kessler'in Türk Sosyal Siyasetine yaptığı katkılar dikkate alınmak suretiyle 1 - İnsan Hakları Tutumu, 2 - Ahlakçı

¹ Prof. Gerhard Kessler Hitler Almanya'sının baskı döneminde muhalif akademisyenler içinde yer alıp ve bu çerçevede 1933 üniversite reformu kapsamında dönemin Hükümeti tarafından Türkiye'ye davet edilen önemli birkaç bilim adamından birisidir. Kessler, İstanbul Üniversitesi bünyesinde sosyoloji hukuk ve özellikle Sosyal Siyaset eğitimi vermiş olan bir öğretim üyesidir. Prof. Kessler İstanbul Üniversitesinde 1936 - 1937 tarihlerinde sosyal siyaset kürsüsünü kurmuştur. Bugün sosyal siyaset hayatına etki eden ilk akademik kadrolar bu kürsü sayesinde yetişmişlerdir. Kessler, Türkiye'de bulunduğu dönem içinde gerek akademik gerek çalışma hayatına ilişkin uygulamalarıyla önemli katkılar yapmıştır. Kessler 1951 yılında Alman Hükümeti'nin tekrardan ısrarlı daveti üzerine Almanya'ya geri dönmüştür. 1958 tarihe kadar Alman üniversitelerinde hocalık yapmıştır. Buradaki hocalık görevinden sonra kısa bir dönem kendini dinlenmeye çekmiştir. Ve nihayet 1963 tarihinde ölmüştür. Kessler ölünceye kadar Türkiye ile olan ilişkisini ve bağıni hiç koparmamıştır.

Tutumu, 3 - Sınıf Tutumu, 4 - Örgütlenme Özgürlüğü ve Sendikal Tutumu, 5 - Ücret ve Gelir Dağılımı Tutumu, 6 - Sosyal Sigorta Tutumu incelenmiştir.

2. KESSLER'İN SOSYAL SİYASET TUTUMU

2.1. Kessler'in İnsan Hakları Yaklaşımı

Prof. Kessler, yaşadığı çağın insan hakları ile ilgili değerlerin ve tutumların bilincinde olan bir bilim adamlığı kişiliği ortaya koymuştur. Bu meyanda Kessler insan hakları kavramının özüne uygun bir şekilde hem teoride hem pratikte bir tutum ortaya koymuştur. Kessler'in insan hakları tutumu yer yer aktivist yer yer ise düşünsel zeminde cereyan etmektedir. Dolayısıyla Kessler'in insan hakları ile ilgili tutumunu incelerken bu iç içe geçmiş yaklaşımını görmek gerekmektedir. İlla ki Kessler'in insan hakları yaklaşımını somutlaştırmak gerekirse gençlik yıllarından itibaren insan hakları ile ilgili oluşumların içinde yer aldığı için öncelikle bir aktivist olarak insan hakları meselesi içerisinde bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çerçevede Kessler'in nasyonal sosyalizm ile olan mücadelesini irdelemek çok önemli ipuçları vermektedir. Prof. Kessler henüz iktidarı ele geçirmemiş Adolf Hitler'e karşı mücadelesini 1930'larda başlatmıştır. Kessler, nasyonal sosyalizmin Almanya'daki yükselişi ile 1929 Büyük Buhran arasında çok önemli ilişki kurmuştur. Kessler'e göre 1929 iktisadi bunalımı ve bunun etkisiyle Almanya'daki siyasal radikalizm ve dolayısıyla nasyonal sosyalizmi kamçulamıştır.

Prof. Kessler Nasyonal Sosyalizmle olan mücadelesinde, ilk uygulamalarını yazılı ve sözlü olarak yayınlarında vermiştir. Daha sonra 1933 yılında Alman Büyük Millet Meclisi için adaylığını da koymuştur. Bu seçimlerin ardından Prof. Kessler'in Leipzig Üniversitesindeki görevine son verilmiştir. Kessler bu olayı şu sözlerle ifade etmektedir: *"Seçimden hemen sonra (bu seçim Nazilere bir çokluk getirmemekle beraber tazyik sayesinde kendilerini tam bir siyasi iktidara sahip kıldı.) da 1933 Martında Leipzig Üniversitesi profesörü olarak vazifeme son verildi. Hürriyet, hukuk ve adalet için mücadele etmiş olup kürsümden zalim hükümet tarafından*

*atılan ilk Alman profesörü olduğumdan iftihar duymaktayım."*² Böylece Kessler'in insan hakları mücadelesinde bedel almayı da göze alan bir bilim adamı olduğunu görmekteyiz.

Prof. Kessler, 1932 yılından itibaren yazmış olduğu yazılarında *"özgürlüklere ilişkin saldırgan sözler kullanmaktan geri kalmamıştır: Alman tarihi bugüne kadar dikta yönetimini tanımamaktadır ve tüm insanların tarihten kaynaklanan hakkı ve de siyasi görevi, bu yasaklayıcı ve özgürlüğü kısıtlayıcı, Alman düşüncesi ile hiçbir biçimde bağdaşmayan düşünce ile mücadele etmek ve genç Alman Halk Devletini güçlü kılmaktır. Bu yazılarda açık bir biçimde nasyonal sosyalistlerin ırkçılık doktrini ve antisemitizme karşı çağrılara yer verilmiştir. Bu konudaki fikirlerini de "Biz Almanlar bir kandan ve topraktan gelmekteyiz, ancak biz birbirimize kafatasımızı ölçtürmeden ve soy ağacımızı çıkartmadan önce, elimizi uzatmaktayız"* sözleri ile özetler.³ Bu sözü ile Kessler, insanların sadece birer sosyal varlık olarak birbiri ile yaşamak zorunda oldukları için bile birbirlerine saygı göstermeleri ve eşit davranmaları gerektiğini savunmuştur. Bu da öteden beri bütün insan hakları savunuculuğu yapan belgelerin ve felsefi yaklaşımların özünü oluşturan bir tutumdur. Prof. Kessler'e göre *"Nasyonal Sosyalizm, bu ana kadar mevcut bulunan esas teşkilat kanununu, demokrasiyi, siyasi fırka hayatını, matbuat hürriyetini ve tefekkür serbestisini (düşünce özgürlüğü) bertaraf etmek sureti ile sadece yeni bir siyasi inkılap getirmekle kalmamış, fakat aynı zamanda içtimai siyaset sahasında da esaslı değişikliğe sebep olmuştur"*⁴

Prof. Kessler, İnsan hakları kavramı ile ilgili tutumunu ortaya koyarken, 18. yüzyıldan itibaren insan hakları ile ilgili bütün gelişmelerin bilincinde davranmıştır. Nitekim Kessler 1776'daki Amerika'daki devrim ve daha sonra bunu takip eden 1789 Fransız devrimini önemli kilometre taşı olarak kabul eder. Prof. Kessler özellikle Fransız devrimi

² Kessler, Gerhard (1950), Bir Otobiyografi: Kendi Hayat Yolum, Çev: Dr. M.B. – Dr. Ekmel Zamil., İş Dergisi, c.113, İstanbul, s. 37

³ Hanlein, Andreas, (2006), Gerhard Kessler: Türkiye'de Sürgün Bir Alman Sosyal Politikacı, Çev: Dr. Alpay Hekimler, Çalışma ve Toplum Dergisi, <http://www.calismatoplum.org/sayi9/hanlein.doc> 2007

⁴ Kessler, Gerhard (1945), İçtimai Siyaset, Çev: Orhan Tuna, I. Basım, Gençlik Kitabevi Neşriyatı, İstanbul, s. 84 – 85

ile ortaya çıkan doğal hukuk durumunu da dikkate alarak insan haklarını şu şekilde sıralamaktadır:

"1 – Hayat ve şahsi masuniyet (dokunulmazlık) hakkı; 2 – Şahıs ve mülkiyet hürriyeti (seyahat hakkı, ve hukuki yardımdan istifade hakkı da buna dahildir); 3 – Şahsi saadet peşinde koşmak hakkı; 4 – Serbest fikir müdavelesi hakkı (söz söyleme, matbuat, mektup esrarını muhafaza, ilim yapma hürriyetleri); 5 – Otoriteler nezdinde rica ve şikayet hakkı; 6 – Serbest dini ibadet hakkı (itikad (inanç) ve vicdan hürriyeti). Bununla beraber ekseriya şunlar da zikredilir. 7 – Silah mülkiyeti hakkı; 8 – Ev masuniyeti (dokunulmazlık) hakkı; 9 – Toplanma ve dernek teşkil etme hakkı; Bu son üç hak tatbikat sahasında daima ve her yerde, devlet zaruretleri nazarı dikkate alınarak tahdit (sınırlama) edilir. Fransa'da bundan başka şu haklardan da bahsolunur : 10 – Çalışma hakkı"; 11 – Muhavere (konuşma) hakkı; 12 – Tedris (eğitim) hakkı; (Çocuk terbiyesi) 13 – Esas hakların tehlikeye girmesi takdirinde ihtilal hakkı;"⁵

Temel hakları bu şekilde değerlendiren Prof. Kessler özgürlük kavramını da sosyal düzen (içtimai nizam) içerisinde değerlendirmektedir. "İnsan hakka karşı iştihak (özlem) duyar, düzenlenmiş emniyete karşı iştihak (özlem) duyar ve kendi tarafından meydana getirilmiş içtimai nizam dahilindeki hürriyete karşı iştihak (özlem) duyar. Bu arzu ve iştihak, (özlem) münferit insanlar için olduğu gibi, bütün insan grupları, sınıfları ve organizasyonları için de varittir. (geçerlidir) Bütün beşer tarihi hak için, düzenlenmiş emniyet için ve içtimai nizam dahilindeki hürriyet için sonu gelmeyen bir savaştır."⁶ Böylece Prof. Kessler, özgürlüğün sadece bireyler için değil, aynı zamanda gruplar, sınıflar ve örgütler için de gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer taraftan Kessler özgürlüğün sınırlarının ancak sosyal düzenle belirlenebileceğini vurgulamaktadır. Kessler'e göre "Hürriyet, nizamsızlık, başı boşluk demek değildir. (...) Fert karşısında bir bütün görür ve ona serbest iradesile uyar. Hürriyetimizi bir kısım hürriyetimizden yine kendimiz vazgeçmek için kullanıyoruz. Cemiyet

⁵ Kessler, Gerhard (1938), İçtimaiyata Başlangıç, Çev: Ziyettin Fahri Fındıkoğlu, İstanbul Üniversitesi Yayını No:71, İstanbul, s. 170 – 171.

⁶ Kessler, Gerhard (1948), İşçi Sendikalarının Vazifeleri ve Karşılaştıkları Güçlükler, çev: Ekmel Zamil, İçtimai Siyaset Konferansları, c. I, yay.y, İstanbul, 1948, s. 7.

hem serbest kararlar, hem de bizzat insan tarafından konulmuş mâniyeler alemidir. Bu gibi mâniyeler hudutları tanımayan yalnız anarşisttir.(...) Hür şahsiyet ve cemiyet birbirlerine muhtaçtırlar. İptidai (ilkel) cemaat uzuvları, içtimai beraberlik sayesinde kültürel insan haline gelmişlerdir. İçtimai nizamlar, ancak serbestçe dileyen şahsiyetler tarafından idare edildiği takdirde bir mâna ve değer kazanmaktadırlar. Şahsiyet hürriyetini yıkan kimse, cemiyeti ve devleti canlı tutan kuvvetleri de tahrip ediyor demektir. (...) Şahsi hürriyeti güç ve kuvvet ile imha eden devlet ve cemiyet, kendi kendini mânasız hale sokar. Cemiyetsiz hürriyet anarşiyi meydana getirir : hürriyetsiz cemiyet ise esareti doğurur."⁷ Bu görüşleriyle Kessler, özgürlüğü içinde bulunduğumuz toplum düzeninden bağımsız değerlendirmemektedir. Kessler'e göre birey ve toplum birbirine muhtaçtır. Birey, toplumun kendisine izin verdiği derecede özgürdür. Öte yandan bireyin dokunulmazlığına ve özgürlüğüne müdahale eden toplum yapısı ise toplumu tehdit etmektedir. Nitekim Kessler'e göre "devlet ve cemiyetin otoritesi, düşünce, iman, lisan, halk adetleri hürriyetinde, fikir ve vicdan hürriyeti meselelerinde son bulmalıdır"⁸

2.2. Kessler'in Ahlakçı* Tutumu

Prof. Kessler'in düşüncesine göre ahlak, toplumu oluşturan bireylerin topluma olan bağlılıklarından ibarettir. Tüm bireyler ve sosyal topluluklar toplum içinde yaşamaktadır. Öyleyse, bireysel değerlendirmeler toplumsallaşacaktır. Bu eksende Kessler'e göre, "Ahlâklılık, Etos, moral daima içinde ferdlerin kendilerini bağlı bildikleri içtimai topluluk faraziyesinden (varsayım) hareket eder. Ahlâki rabitaların (bağ) bütününe vicdan deriz. İçtimai bir bütün içinde ahlâki rabita, ve tabiatine yükleyen bir lüzum tanımayan kimse vicdansızdır. İnsiyaklarımızın (içgüdü) ahlâki değerlendirmesi, içtimai rabitanın (bağ) şuuru, vicdanlılık bizi her hangi bir şekilde insiyaklara (içgüdü) gem vurmağa sevk eder. İçtimai gayelerin talep ettiği şey, gerçekleşir ve iyi sıfatını alır. Talep etmediği şeylerse şuurumuzda geriye itilecek ve fena, kötü sıfatları ile değerlendirilecektir."⁹ Bu ifadede de

⁷ Kessler (1938), a.g.e. s. 37 – 38.

⁸ A.e. s. 65.

* Ahlâk toplumsal bir bilinç biçimi, toplumsal yaşamın tüm alanlarında insanların hal ve gidişini düzene koyan bir toplumsal kurum. Ahlâk, kitlesel etkinliği düzen

anlaşıldığı üzere Kessler, Ahlâk kavramını bireylerin topluma olan sosyal bağlılıklarıyla ilişkilendirmektedir. Kessler'e göre iyi ve kötü kavramları bu bağlılıklar içinde anlamlandırılmakta ve böylece iyi ve kötü kavramları sosyalleştirmektedir. Dolayısıyla Kessler bireyle ilgili iyi ve kötü kavramlarını sadece içinde bulunulan topluma göre değerlendirmez. Kessler'e göre bireysel anlamda var olan iyi ve kötü kavramları bireysel menfaate, yarara ve zarara bağlıdır. Buna karşılık Kessler, kişiye göre iyi ve kötü kavramlarını ahlâk anlayışı içinde değerlendirmemektedir. Zira Kessler'e göre ahlâk, bir olay yada olgunun toplum menfaatine göre aldığı değerle ifade edilmektedir. Görülmektedir ki Kessler bu tutumlarında bireysel anlamda yer alan faydacı bir temelde bulunan iyi ve kötü kavramlarını Ahlak kavramıyla bağdaştırmaması ve ilişkilendirmemiştir.

En nihayetinde Kessler, bu görüşleri ile birlikte ahlâk meselesini akılla bağdaştırmaktadır. *"Ahlâki hareket akli bir fiildir. Makul şekilde düşünmeyen kimse, mesela bir yavru, bir ahmak, bir sarhoş, ahlâki surette düzene sokulmuş içtimai dünyanın dışında kalır. Onu, hareketinden dolayı meş'ul sayamayız. Fakat makul kimse, ahlâki bir karar vereceği sıralarda insiyaklarını (içgüdü) gözden geçirmeli, onları içtimai bakımdan nizama sokmalı, değerlendirmeli, içlerinden bazılarını geriye itmeli. Son zamanlarda bir ruhiyat mektebi (Freudizm) insiyak (içgüdü) ve grizelerin bu geriye itilişinde, ihtibasda, (tutulma) ferdler için ağır bir tehlike görmek istedi. Fakat her ferdin bir gün*

koymanın öbür biçimlerinden (yasalardan, hükümet kararlarından, halk geleneklerinden vb.) bu etkinliğin gereklerinin yerine getirişi ve bunları uygulayış biçimiyle ayrılır. Ahlâk, toplumun yada sınıfların toplumsal gereksinim ve çıkarlarını, alışkanlık, görenek ve kamuoyunun gücünden destek alan, kendiliğinden biçimlenmiş ve genel kabul görmüş yasaklama ve değerlendirmeler halinde dile getirir. Bu nedenle, ahlâki gerekler, herkese eşit seslenen, ama tek bir kişinin elinden çıkmayan, kişisel olmayan bir yükümlülük biçimini alır. Ahlâki gerekler, hemen gelip geçici değildir. Bunlar, kurulu düzenin gücünden aldıkları destekle, insanın yaşam ve davranış tarzı üstündeki anlayışta kendilerini ideolojik yönden doğrulayışlarıyla, ortak görenek ve geleneklerden ayrılır. Detaylı bilgi için bkz. Frolov, İvan (1991), Felsefe Sözlüğü, çev : Aziz Çalışlar, 1. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, s. 7.

⁹ Kessler (1938), a.g.e., s. 42 – 43.

*insiyaklarını (içgüdü) bağlaması, geriye itmesi olmaksızın cemiyet mevcut olamaz. Cemiyet isteyen herkes aynı zamanda etosu, ahlâki kararı, insiyaklara (içgüdü) hakimiyeti ve ihtibas (tutulma) da istemeğe mecburdur."*¹⁰ Kessler, ahlâk ile akıllı birbirine bağlarken, bireyin ahlâklı olabilmesi için içgüdülerinden uzak durması gerekliliğinden de bahsetmektedir. Bu fikirleriyle Kessler, Freudçu düşünceyi de eleştirmektedir. Kessler, Freud'un ileri sürdüğü insanın ahlaki oluşum ve gelişimini etkileyen içgüdülerle sosyal engeller ve yasaklamalar arasındaki denge yaklaşımını eleştirmektedir. Ayrıca gelişim dönemleri teorisine göre insanın kişilik ve ahlâki gelişiminin, beş yaşına kadar tamamlandığı yaklaşımını Kessler reddetmektedir. Çünkü Kessler ahlâk kavramını akılcı davranış ve toplumsal yaşamla bağdaştırmaktadır.

Böylece Kessler, ahlâk kavramını toplum temelinde açıklamaya çalışmaktadır. Ancak, toplumu oluşturan bireylerin ahlâki karar vermeleri bir kesinlik arz etmemektedir. Nitekim Kessler bu yaklaşımını şöyle ifade etmektedir. *"Yalnız cemiyette ahlâki kararı tayin eden esaslı düşünceler vahdet (teklik) etmezler. Üç prensip birbirile daima mücadele eder. Bu mücadele esnasında bazen (Ben-İch), bazen (Sen-Du), bazen (Biz-Wir), yani, bütün, içtimai bakımdan kıymet kazandılar. Ahlâki harekete benim iyiliğim, senin iyiliğin veya bizim iyiliğimiz istikamet verebilirler. Gündelik hayatta bu üç prensipten hiçbirisi saf halde mevcut bulunamaz. Yalnız ilmi düşünce itibarile onları ayrı ayrı düşünmek gerekir."*¹¹ Kessler bu açılımıyla bireyin ahlâki tavırlarından yola çıkarak toplumsal bazda alınacak olan ahlâki kararların her zaman bir doğruluk arz etmeyeceğini vurgulayacaktır. Nitekim Kessler'e göre bunun sebebi bireyin günlük yaşamda aldığı kararları etkileyen üç prensiptir. Kessler'in, ahlâk kavramını toplumsal bağlılıklar ile temellendirirken, bireyin günlük yaşamdaki halini de göz ardı etmediği görülmektedir. Nitekim Kessler'e göre ahlâki davranış bu üç prensipten herhangi birinin öne çıkmasıyla da oluşabilecektir.

¹⁰ Kessler (1938), a.g.e., s. 46.

¹¹ A.e., s. 46 – 47.

En nihayetinde Kessler, ahlâk kavramının evrensel olması gerektiği düşüncesini savunmaktadır. Bu yaklaşımını Aydınlik felsefesi döneminin ahlâk yorumlarına dayandırmaktadır. Bu çerçevede Kessler, düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: “*On sekizinci asırda aydınlık felsefesi Garbi Avrupa’da insanın yer üzerindeki bütün insanlarla ahlâki bağın lüzumunu ileri sürdü ve bu suretle bu yol insanlık esasına vasıl oldu. 19 uncu ve 20 inci asırlarda asıl olunan bu ahlâki yükselişten kısmen inildi. On sekizinci asrın hemcinsinden başka bir şey addetmediği ve başka dinden, başka ırktan, başka devlet veya sınıftan olan kimselere karşı ahlâki bir vazife sahibi olduğumuz artık kabul edilmiyor..*”¹² Kessler, 19. ve 20. yüzyıla ait ahlâki tutumun 18. yüzyıl Aydınlik Felsefesi ile oluşan ahlâki tutumdan gerilediğini ileri sürmektedir. Kessler’e göre ahlâk kavramının kişiye, devlete, sınıfa, dine veya ırka göre yorumlanmaması gerekmekte ve bu kavramın doğası gereği evrensel algılanması gerektiğini ileri sürmektedir.

Kessler, düşünce olarak kendisini Kantçı* ahlâka yakın görmektedir. Kant’ın ahlâk felsefesinde insan, yararçı, faydacı ve zararçı bir düşünce ile ahlâklı davranışlarda bulunmamalıdır ve ahlâki davranışının temelinde insana yararlı davranış yer almalıdır. Bu yaklaşımıyla Kant, evrensel bir ahlâk yasasından bahseder. “*Kant için ahlâkın temelini herkes için aynı olan ve bütün insanlık için “değişmeyen bir şey” oluşturmalıdır. Kant’a göre herkes için aynı kalan ve değişmez temel “iyiyi isteme – iyi niyet” ve “ahlak kanunu”dur. İnsanda temel olan “iyiyi isteme”dir. Hatta onun hedefinin gerçekleşip gerçekleşmemesi bile çok önemli değildir. Böyle bir ahlak kanununda insan şahsî bir amaç gütmekten hareket etmekte ve böylece ahlâki davranış kendi dışında herhangi bir şeye değil kendisine dayanmış olmaktadır.*”¹³ Kessler’in evrenselci ahlâk anlayışının bu ahlâk

¹² Kessler (1938), a.g.e., s. 44 – 45.

* Alman filozof ve bilim adamı klasik Alman idealizminin ve eleştirel idealizminin kurucusudur. Kant’a göre etik keskin buyruğu yasa olarak kabul etmektir. Kant’ın ahlak anlayışı şu tarz telakkilerin daima karşısındadır: Alçak gönüllü olmalıyız, zira ancak bu şekilde dostlarımız olabilir. Dostlarımız olmalı, zira sadık dost insan için en büyük yarardır. Toplum işlerine karışmalıyız, zira bütünün iyiliği tek tek bireylere de iyilik getirir. Yalan söylememeliyiz; zira, bize kimse güvenmediği için,

yaklaşımından etkilendiğini söylemek mümkündür. Özellikle Kessler’in ahlâki aklın temeline dayandırmasını bu yaklaşımını sonucu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2.3. Kessler’in Sınıf* Tutumu

Prof. Kessler, sınıf kavramını sosyal topluluklar ve örgütler temelinde incelemektedir. Kessler, sosyal topluluklar ve örgütler konusunu, informel topluluklar ve formel topluluklar olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Informel toplulukların hukuksal anlamda sınırları belli olmamakla birlikte, bu toplulukları belirleyen herhangi bir yasa, düzenleme, ya da sözleşme bulunmamaktadır. Kessler formel toplulukları ise hukuksal temeli ve sınırları olan üyeleri bulunan örgütler olarak açıklar. Bu meyanda Prof. Kessler, sınıf kavramını informel topluluklar içinde değerlendirmekte ve bu kavramı şu şekilde tanımlamaktadır: “*Sınıf*, bir halkın şekilsiz tâli zümresidir. Sınıfı tutan bağ, 1) aynı (Gelir – Einkommen), 2) aynı (Hayat vaziyeti – Lebensstel), 3) aynı hayat davranışı, 4) aynı (Hayat görüşü – Lebensanphaung) ne sahip olmaktadır.*”¹⁴ Kessler, bu yaklaşımı ile Weber’in sınıf* yorumuna

işimizi ve ticari kredimizi kaybederiz. Kant bu şekilde yararçı ahlâka karşı mücadele bayrağı açar. Ona göre bir davranış kalıbı sadece ve sadece özünde iyi olduğu, insana yaraştığı için yapılmalı ya da yapılmamalıdır; tam bir tutarlılık için ilkelere hiç bir şekilde istisna tanınmamalıdır. Öyle ki, bir adam telaşla önündeki ilk eve sığınsa, ardından silahlı başka bir adam ev sahibine bu adamı görüp görmediğini sorsa, ahlâklılığın bir gereği olarak kendisinden bir cevap beklenen adam, aranının kendi evine sığındığını söylemelidir. Bu bilgiler ışığında Kant’ın uyulmasını istediği “ahlak” düşüncesini, “bilerek isteyerek yani taammüden bir gayeyi gerçekleştirme amacına yönelik yarar-amaçlı olmayan bir fazilet arayışı” olarak tanımlamak mümkündür. Detaylı bilgi için bkz. Frolov, İvan (1991), Felsefe Sözlüğü, çev : Aziz Çalışlar, 1. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, s. 7.

Ayrıca bkz.

<http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=23>.

¹³ Kemerli, Ahmet, “Ahlâkın Temelleri ve Çağımızda Evrensel Ahlâk İhtiyacı”, 26.20.1996, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=19168>.

* Fransızca’ya 14. ve İngilizce’ye 16. yüzyılda giren sınıf kelimesi, Latince kökenli olup, ilk başlarda hem kişiler hem de şeyleri sıralamada – düzenlemede kullanılmaktaydı. 18. e 19. yüzyıldan sonra vatandaşları, sahip oldukları servete göre

yaklaşmaktadır. Ancak Kessler, Weber'den farklı olarak, Weber'in statü kavramını sınıf kavramı ile çok ilişkilendirmez. Prof. Kessler, Sınıf kavramının temeline gelir münasebetlerini yani ekonomik unsurları koyarken, diğer yandan bu oluşuma hayat görüşü ve hayat davranışını esas olarak eklemektedir.

Kessler, sınıf üzerindeki bu tahlillerinde, toplumdaki fertlerin gelirleri, benzer yaşam durumları, benzer hayat davranışları ve benzer hayat görüşlerini baz almaktadır. Bu görüşler dışında Prof. Kessler, sınıf görüşüyle ilgili dönem içerisinde oluşan diğer görüşlere de değinmektedir.

Kessler'in sınıfa ilişkin ayırt edici bir diğer yaklaşımı ise ırk ve meslek temelli sınıf yaklaşımına yaptığı eleştiridir. Nitekim Kessler, bu tutumunu şu şekilde ortaya koymuştur; "*İçtimai sınıfların tabii olarak birbirinden ayrı muhtelif insan ırklarından çıkarılması tecrübe edildi. Hakikatte de tarih, ekseriya yabancı fatihlerin büyük arazi sahibi yahut asilzade olduğunu ve kendilerine tabi kıldıkları köylülerin de içtimai bir alt tabaka teşkil eylediğini gösteriyor. (...) Bu gibi tarihi hadiselerden yanlış olarak şu netice çıkarıldı. Her tarafta ve her cemiyette yukarı tabaka tabiat itibari ile, ırk bakımından, aşağı tabakalardan ayrılır. (...) Fakat yüzlerce tarihi vakia buna karşı geliyor*"¹⁵ Kessler, böylece ırk temelli sınıf yaklaşımını reddederken, aynı zamanda

ayıran sınıf terimi, gittikçe sosyal boyut kazanmış ve toplumsal ayırım ve ilişkileri düzenleyen bir anlama kavuşmuştur. Toplum içinde birbirinden farklı sosyal konumlarda olan ve geçmişten bugüne kadar değişik varyasyonlarda devam eden bir çok sınıf vardır. Detaylı bilgi için bkz Seyyar, Ali (2004), Davranış Bilimleri Terimleri Ansiklopedik Sözlük, 1. Baskı, Beta Basım, İstanbul.

¹⁴ Kessler (1938), a.g.e., s. 128.

* Weber sınıf konusunu ve kavramını tamamen ekonomik çıkara, yani piyasa çıkarlarına bağlamaktadır. Bu çıkara sınıf çıkarı adı veren Weber, belirli bir hayat tarzına sahip olmayı ise statü onuruna ve statü tabakalaşmasına bağlamaktadır. Sınıf tabakalaşmaları üretim ve mülkiyet ilişkilerine dayanırken statü tabakalaşması ise özel hayat tarzlarının temsil ettiği tüketim biçimlerine göre belirlenir. Detaylı bilgi için bkz Weber, Max (2004), Sosyoloji Yazıları, çev: Taha Parla, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 270 – 286.

¹⁵ Kessler (1938), a.g.e., s. 131.

meslek temelli sınıf yaklaşımlarını şu şekilde reddetmektedir; "*Ona (Gusto Schomoller'e) göre bir halk içinde meslekler irsi tevhit eder. İşte sınıflar bunun neticesidir. Fakat bugünkü biyoloji kazanılış hassalarının (özelliklerin) tevarüsü (miras kalma) nazariyesini müsbet olarak kabul etmiyor. Tevarüs (miras kalma) edilen şeyler, istidatlar ve temayüllerdir. Fakat mesleki beceriklilikler ve tecrübeler irsi olarak geçmiyor. Zeki bir hukukçu, kaide olarak, zeki çocuk sahibi olur. Fakat bundan bu hukukçu ve oğullarının hususi bir hukukçu insan tipi teşkil ettiği neticesini çıkaramayız.*"¹⁶ Bu tutumuyla, Kessler meslek temelli elde edilmiş toplumsal konumların kişinin yeteneği ve becerisi ile yer değiştirmesi gerektiğini savunmuş, daha çıplak bir ifadeyle bir toplumda elde edilmiş haksız ve kristalleşmiş konumların egale edilmesi gerektiğini ve bunun yolu olarak ta fırsat eşitliğini ortaya koymuştur.

Prof. Kessler, sınıf kavramı üzerine yapmış olduğu yorumlarda şöyle bir tutum ortaya koymuştur. "*O halde içtimai sınıfları münhasıran, tabiat, yahut ilâhi nizam, yahut ırk, yahut ataların irsi meslekleri ile izah etmek imkânsızdır. Sınıflar daha ziyade şuuri ve makul olan uyma ve ayrılmalar neticesinde ortaya çıkarlar. Bu esnada, günümüz bakımından, gelir münasebetleri birinci derecede rol oynamaktadır. Fakat sınıfın diğer iki seciyesi olan hayat davranışı ile hayat görüşü de birlikte müessir olurlar.*"¹⁷ Böylece sınıf kavramını ekonomik, çıkar ve dünya görüşü temelli, ırk ve ayrıcalıklı konumlardan bağımsız algılanması gereken bir dayanışma alanı olarak görmektedir. Bu yaklaşımıyla, Kessler Marx'ın sınıf yaklaşımından ayrılmaktadır. Nitekim bir çok çalışmasında Marx'ın sınıf yaklaşımını kabul etmediğini değişik şekillerde ortaya koymaktadır. Örneğin İçtimaiyata Başlangıç kitabında Marx'ın sınıf yaklaşımını şu şekilde eleştirmektedir. Kessler'e göre "*Marx kapitalist memleketlerde en nihayet borjuve ve amele olmak üzere iki sınıfın kalacağına kanaat getirmişti. En sonunda proleter sınıf, borjuva sınıfı imha edecek, amele sınıfı yalnız kalınca sınıfsız cemiyet mefkûresi gerçekleşecektir.*

Bu düşünce; büyük bir hatadır. Bugünkü kapitalist Avrupa devletlerinde en az sekiz sınıf vardır:

¹⁶ Kessler (1938), a.g.e., s. 132.

¹⁷ A.e., s. 133.

1 - Eski büyük arazi sahiplerinin bakayası; 2 - Büyük müteşebbisler; 3 - Memurlar: A) Birinci ve ikinci sınıf memurlar. B) Üçüncü sınıf ve tamamı ile madûn memurlar; 4 - Küçük müteşebbisler ve eski eliştirilmeden kalma zanaatkârlar; 5 - Kapitalist hususi memurlar; 6 - Kapitalist sanayi amelesi; 7 - Köylüler; 8 - Ziraat amelesi;"¹⁸ Bu yorumuyla çok açık olarak Marx'ın üretim araçlarının mülkiyeti düşüncesine dayalı sınıf düşüncesini reddetmiştir.

2.4. Kessler'in Örgütlenme Özgürlüğü ve Sendikal Tutumu

Prof. Kessler, toplanma, örgütlenme ve dernek kurma hakkını temel insan hakları çerçevesinde değerlendirmektedir. Kessler ayrıca örgütlenme ve sendika kurma hakkının devletçe de bir hak olarak garanti altına alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Nitekim Kessler, İçtimai Siyaset kitabında emek kavramından bahsederken örgütlenmenin önemini şu şekilde ortaya koymaktadır; "İnsan ekonomisi, mal ve meta ekonomisine nazaran mahiyet itibarile çok farklıdır ve insanın bir madde ve piyasa malı haline getirilmesi hiçbir zaman doğru olamaz. Aradaki büyük mahiyet farkı idrak edilmediği takdirde insanın şeref ve haysiyeti rencide edilmiş ve beşer lâyük olduğu muameleyi görmemiş olur. Bunun içindir ki zayıflar kuvvetli birlik ve teşekküller dahilinde toplanmalıdırlar: Ancak bu suretle, tam bir sosyal ahenk meydana gelmese dahi, sosyal muvazenenin (denge) tesisi imkân dahiline girmiş olur."¹⁹ Kessler, örgütlenme özgürlüğünü zayıf taraf (işçiler) için bir sosyal denge aracı olarak ortaya koymaktadır. Ayrıca bu özgürlük aynı zamanda onların çalışma ilişkilerinde şeref, haysiyet ve onurlarının korunması noktasında Kessler'in sosyal siyasetin en önemli aracı olarak gördüğü kendi

¹⁸ Kessler (1938), a.g.e., s. 136 – 137.

¹⁹ Kessler (1945), a.g.e., s. 189.

* Koalition denilen ve asıl Latince ola bu terim, ücret mukabili çalışan kimselere ait mesleki cemiyetler manasına gelmekle beraber, bidayette ve ilk sırada işçilere ve bugünkü söyleyiş tarzına göre müstahdemlerle memurlara da şamil olan meslek teşekkülleri ve birlikleri manasında delâlet etmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Kessler, Gerhard (1945), İçtimai Siyaset, Çev: Orhan Tuna, I. Basım, Gençlik Kitabevi Neşriyatı, İstanbul, s. 38.

kendine yardım mekanizmasının da en işlevsel hallerinden birisidir. Kessler'e göre Koalisyon* ve hür sendika hakkı işçiler için, onları koruyacak birçok yasadandan daha değerlidir.

Kessler'e göre örgütlenme ve sendika kurma hakkı Kessler'e göre sosyal barış ve sosyal denge açısından da çok önemli bir yer işgal etmektedir. Nitekim Kessler bu düşüncesini şöyle somutlaştırmaktadır. "Emekçi sınıf uyuduğu zaman her şeyin en iyi düzen içinde bulunduğu zannedilir. Fakat bir defa emekçi sınıf uyanırsa, bu uyanış belki de içtimai bir sarsıntı getirir. Çalışkan ferdlerin yükselme imkânlarına serbestçe malik oldukları bir yerde müvazene, her şeyin sınıflar ve şandlar içinde bütün hayat uzunluğunca zincirlendiği yerden daha emniyetli gözüktüyor. Serbest içtimai zümrelerin hareketinin imkanının içtimai sulha şandlar içinde kemikleşmeden daha iyi hizmet ettiği anlaşılıyor."²⁰ Ayrıca "işçi hareketlerini asla huzursuzluk ve ihtilâllere meydan bırakmaksızın muslihane (barışçıl) bir şekilde klâsik ve anenevi cemiyet hayatına intibak ettirmek ve bir asır kadar evvel sık sık ilan ve beyan edilen Marxist manadaki sosyal ihtilâlden kaçınmak mümkün olabilmişse, bunu resmi içtimai politikanın yanında her halde işçi sendikalarının terbiyevi çalışmalarında ve bunların basiretle seok ve idare ettikleri kendi kendine yardımda aramaklığımız lâzım gelir"²¹ Bu tutumuyla Kessler, işçilerin ve kurdukları örgütlerin toplumda ve piyasada yok sayılmalarının sosyal denge ve sosyal barış için sakıncalı bir davranış olduğunu belirtmektedir. Tam aksine Kessler'e göre işçi sınıfı ve işçi örgütleri sosyal diyalog yoluyla sosyal barışın ve düzenin en temel sağlayıcıları ve koruyucuları da olabilmektedirler. Nitekim Kessler bu görüşlerini Marxist anlamda öngörülen işçi devriminin gerçekleşmemiş olmasına dayandırmaktadır

Öte yandan Kessler, örgütlenme hakkı olmadan sadece sözleşme serbestliğine dayalı bir hukuksal düzenin işçi kesimini güçsüz kılacağını ileri sürmektedir. Kessler bu yaklaşımını şu şekilde ortaya koymaktadır; "Malum olduğu üzere, işçilerin ve bunların ailelerinin bütün varlıkları, tek mil (tüm) hayatları boyunca, iş akdinin ihtiva ettiği şartlara bağlı bulunmaktadır.;

²⁰ Kessler (1938), a.g.e., s. 193.

²¹ Kessler (1946 – 1949), a.g.m., s. 12.

şayet devlet, işçilerin kendi meslek arkadaşları ile hareket etmelerine mani olursa, pek tabii olarak bunların iş şartlarına tesir etmelerine ve bu şartların ıslahına matuf (bir yöne eğilmiş) hareketlerde bulunmalarına imkân yoktur. (...) ancak ve ancak bir koalition hakkı yani birleşme ve hareket serbestisi bu biçare işçilere bir himaye ve yardım temin edebilirdi.”²² “Bunlar yeni ve daha iyi bir hukuk uğruna bütün genç sınıf organizasyonlarının yaptıkları gibi, mücadele edebilirler, ve etmelidirler. (...) Yeni ve daha iyi bir hukuk uğruna mücadele, yaşama kabiliyetini haiz her cemiyet için lüzumlu ve faydalıdır; ancak gayri kanuni vasıtalarla veya aşağıdan ve yukarıdan kullanılan cebir ile girilen acı sınıf mücadeleleri her millet için bir talihsizliktir.”²³ Kessler, burada örgütlenme özgürlüğü açısından işçi sendikalarının önemini vurgularken işçi sendikalarının mücadelelerinin asla hukuk dışına çıkmaması gerektiğini savunmaktadır. Kessler, işçi sendikalarının mücadele aracı olarak toplu pazarlık ve toplu sözleşme süreçlerini kullanmaları gerektiğini ileri sürmektedir.

2.5. Kessler'in Ücret ve Gelir Dağılımı Tutumu

Prof. Kessler, ücret ve gelir dağılımı meselesini toplumsal ürüne bağlamaktadır. Ücret teorileri içerisinde kapitalizmin ilk yıllarında uygulanan doğal ücret teorisine ve daha sonra oluşturulan ücret fonu teorisine belli ölçülerde karşı çıkmaktadır. Kessler'e göre “Eski liberal ekonomi siyasetinin telakkisine göre, ulus ekonomisi içerisinde tek büyük bir ücret fonds'u mevcuttur. Bir işçi zümresi için ücretlerin yükseltilmesi netice itibariyle diğer yerlerde ücretlerin aynı nisbette düşmesine sebebiyet verir. Bu telakki hiç şüphesiz yanlıştır; bütün ücret ve maaşların esasını teşkil edecek böyle bir ücret fonds'unu bize sarıh bir şekilde kimse ispat edemez. Fakat bu yanlış görüşün yine ne olsa doğru olan bir tarafı da yok değildir : müşterek ekonomik faaliyetlerimizin, sosyal mahsul adını verdiğimiz umumi bir neticesi vardır. Nihayet aramızda bölünen servet de bu sosyal mahsulden başka bir şey değildir”²⁴. Dolayısı ile Kessler'e göre ücretlerin belirlenmesinde

²² Kessler (1945), a.g.e., s. 39.

²³ Kessler (1948), a.g.m., s. 7.

²⁴ Kessler, Gerhard (1937), Sosyal Siyaset ve Ekonomi Siyaseti. Çev: Sabri F. Ülgener, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 9, İstanbul, s. 3.

paylaşımında ya da ücretlerin artışında sosyal mahsus adını verdiği toplumsal üretim kavramı ve toplumsal verimlilik kavramları etkindir.

Ancak Kessler ücretin piyasadaki emek arz ve talebine göre belirlendiği gerçeğini de göz ardı etmemektedir. Nitekim bu düşüncesini şöyle ifade etmektedir; “...fakat fiiliyatta çok zaman ücretler sırf geçim masraflarının fevkinde yükselirler. Bittabi bu da bir taraftan arzedilen iş güçlerinin miktarına ve diğer taraftan da teşebbüs erbabı tarafından vaki talebin şiddetine bağlıdır.”²⁵ Kessler, piyasadaki emek arz ve talebine göre belirlenmesi sonucunda oluşan bu denge ücretinin adil ücret olduğu düşüncesine ise karşı çıkmaktadır.

Öte yandan Kessler, ücret artışında sendikaların etkili olduğunu savunmaktadır. Kessler'e göre “Kuvvetli işçi sendikaları ücret mücadelelerinde ekseriya iş güçlerinin arzını tevki ve tahdit (sınırlama) etmeğe çalışırlar. Konjonktürün yükselmeğe müteayyil olduğu devirlerde, süratli sanayileşme hareketlerinde ve keza harp devirlerinde teşebbüs erbabının işçiye olan ihtiyacı artar ve çok müstacel (acele) mahiyet alır. (...) İşte bu suretle eski kapitalist memleketlerde işçi sendikalarının da yardımıyla reel ücret hadleri, bilhassa kalkınma devre ve safhalarında kuvvetle yükselmiştir. (...) Yüksek evsafa sanayie malik memleketlerde işçilere ödenen yüksek ücretlere, iktisaden devamlı olarak katlanılabildiğini tecrübeler göstermektedir. Bununla beraber umumi ücret seviyesinin mutedil (ılımlı) ve ölçülü bir şekilde indirilmesinde de iktisadi depresyonun muhtemel olarak çabuk atlatılmasına yardım ettiği malûmdur” “...Bazı alâkalı mahfillerde iddia olunduğuna göre, umumi ücret yükselmeleri, umumi fiyat tereffüllerine yol açmakta ve bu da iktisadi muvazenenin (denge) sarsılmasına, ihracat imkanlarının tahdidine yol açmakta, geçimin zorlaşmasına... ilâh, müncer olmaktadır. Nihayet fiyatların yükselmesi tekrardan yeni ücret taleplerine sebep teşkil edecek belki bu da alâkadarları ücretlerin yeniden yükseltmesine zorlayacaktır: bu suretle fasit bir daire içine girilmiş olacaktır”²⁶ Ne var ki Kessler sendikaların ücret üzerindeki etkisinden bahsederken ekonominin konjonktürel durumunu göz ardı etmemektedir. Özellikle ekonominin gelişme gösterdiği zamanlarda ve savaş gibi işgücüne ihtiyaç duyulan zamanlarda ücretin artış

²⁵ Kessler (1945), a.g.e. s. 213 – 214.

²⁶ A.e. s. 214.

gösterdiğini de ileri sürmektedir. Ayrıca Kessler ücrete ilişkin olarak özellikle ani ücret artış ve azalışlarında bir haddin konulması gerektiğini savunmuştur. Özellikle ani ücret artışlarının bir maliyet enflasyonuna neden olacağını ileri sürmektedir.

Kessler, ücret artışının emek verimliliğini olumlu etkileyeceğini ileri sürmektedir. Bu durumu şöyle ifade etmektedir. *“Zira ücretlerin yükselmesi veya yükseltilmesiyle birlikte aynı zamanda daha iyi gıda alan ve daha mükemmel geçim şartlarına kavuşan işçi ve müstahdemlerin verimleriyle günlük istihsal (üretim) miktarının artması ihtimal dahilindedir. Bu takdirde artan reel nakdi ücretle beraber sosyal hasıla da artar ve yüne mümkündür ki, ecirlerin reel ücretleri, diğer sınıfların gelirleri asla azalmaksızın yükselebilir.”*²⁷ Kessler bu yaklaşımıyla Keynes'e yakınlaşmakta, ücretin sadece emek verimliliğini arttırmadığını aynı zamanda reel gelirin artmasıyla sosyal hasılanın da arttığını ve bu durumun diğer sınıfların gelirini olumsuz etkilemeden toplumsal refahı arttırdığını ileri sürmektedir.

2.6. Kessler'in Sosyal Güvenlik Tutumu

Kessler, sosyal güvenliğe ilişkin yaklaşımını primli rejim olarak kabul ettiğimiz sosyal sigorta ve devlet tarafından finanse edilen sosyal yardım kurumu üzerine inşa etmektedir. Daha açık bir ifadeyle Kessler çalışanlar için kendi kendine sosyal güvenlik şemsiyesi diyebileceğimiz sigorta tekniğiyle işleyen sosyal sigortalar ve yardıma muhtaç olanlar için ise sosyal yardım kurumunu devreye sokmaya çalışmaktadır. Kessler, sosyal sigortayı *“mülksüz veya kısmen mülksüz olan halk tabakalarının çalışmak kabiliyetinin azalması veya ortadan kalkması halinde onların yaşamalarını temin eden, Devlet tarafından organize edilmiş planlı ve mecburi bir sigortadır.”*²⁸ Şeklinde tanımlar. Kessler, emeğinden başka bir geliri olmayanlar için sosyal sigortayı zorunluluk esasına bağlamaktadır. Bu düşünce çerçevesinde Kessler zorunlu sosyal sigortaya ilişkin şu beş ilkeyi ileri sürer. Bunlar:

²⁷ Kessler (1945), a.g.e., s. 211.

²⁸ Kessler (1950), a.g.e., s. 12.

*“1 – Sigortalanmanın devlet zoruna dayanması 2 – Organizasyon mecburiyeti (muayyen bir yere sigortalanmak mecburiyeti) 3 – Gerekli malzemenin bizzat sigortalılar tarafından temin edilmesi 4 – Sigorta organizasyonlarının muhtar idare ile idaresi. (devlet tarafından olmayıp sigortalılar ve sigorta edenlerce idaresi) 5 – Kabahat halinin tetkikine hacet kalmaksızın sigorta ivazlarının (karşılık) talep edilebilecek olması”*²⁹dir. Dolayısıyla Kessler, günümüz sosyal sigorta sisteminin temel ilkeleri olarak benimsenen zorunluluk ilkesi, kendi kendine yardım ilkesi, finansmana katılıma ilkesi ve sigorta kurumlarının yönetimlerinin özerkliği ilkelerini yaşadığı dönem içerisinde açıkça ortaya koymuş ve sosyal sigorta konusunun olmazsa olmazları arasına almıştır.

Bu çerçevede Kessler, sosyal sigorta meselesine bir gider unsuru olarak bakılmasına karşı çıkmaktadır. Kessler'e göre *“Sosyal sigorta deyince esasen mevcut olan bir takım iktisadi yüklerin bir şekilde ve bu yeni teşkilâtın kanalı tevziye taksimi hatra gelir. Yoksa aslında cemiyet ve milli iktisada yeni yükler tahmili (yükleme) aslâ bahis mevzuu değildir. Nitekim hastalara, analara, sakatlara, ihtiyarlara, malûllere, dullara, yetimlere ve işsizlere bu yeni teşkilatın ihdasına kadar nasıl olsa yardım edilmekte, ölen yoksulların teçhiz ve tekfin masrafları herhangi bir şekilde temin olunmaktadır. Bununla beraber sosyal sigortalar kanalı ile yapılmayan yardımların ekseriye gayet kötü, dağınık ve beceriksizce yapıldığını, maksadı teminden uzak bulunduğunu, bunun için de gayri iktisadi olduğunu, bazı ailelere veya aile âzasına çok ağır yükler tahmil (yükleme) ettiğini tecrübeler göstermektedir. Bunun haricinde, komünlerin veya muavenet cemiyetlerinin, dini cemaatlerin yahut hayırperver bazı insanların mütevazı yardımlarile, dilencilik ve sadaka tarikile yapılan gayri kâfi yardımların hiçbir zaman meseleyi esasından halledilemeyeceğine işaret edelim.”*³⁰ Böylece Kessler, geleneksel korumaların ve sosyal sigorta tekniği ile çalışmayan sosyal güvenliğe ilişkin yardımların etkin, amacına uygun, ve muhtaç kesime asla yeterli olmadığını ileri sürmektedir. Buna karşın sosyal sigorta tekniğinin mevcut sosyal harcamaların birleştirilmesi ve ihtiyaç durumunda olanın ihtiyacının giderilmesi ve süreklilik arz etmesi noktasında önemli işlev yüklediğini

²⁹ Kessler (1950), a.g.e., s. 24.

³⁰ Kessler (1945), a.g.e., s. 202 – 203.

ileri sürmektedir. Kessler bu tahlilleri ile sosyal yardımları, sosyal sigortalardan ayırmaktadır. Ayrıca Kessler, bu yaklaşımı ile, sosyal sigorta ve sosyal yardım meselesinin sosyal politika içerisinde ki önemini özellikle vurgulamaktadır. Kessler, sosyal sigortanın ekonomiye bir yük olarak görülmesine şiddetle karşı çıkmıştır. Kessler'in özellikle belirtmiş olduğu kendi kendine yardım ilkesi sadece sosyal sigorta için önerdiği bir yaklaşım değildir. Kendi kendine yardım Kessler'in sosyal politika anlayışının temel çıkış düşüncesidir. Bu düşünceleri ışığında Kessler, sosyal sigortanın da bir kendi kendine yardım mekanizması olduğunu belirtmektedir. Ve bu ifadeleriyle sosyal sigorta meselesinin tarafların finansmana katılımı ile aşılabileceğinin vurgusunu yapmaktadır.

Nitekim sosyal sigortaların öneminden bahsederken şu ifadeleri kullanmaktadır. "...Çünkü sigorta teşkilatının mevcut olduğu yerlerde yoksulluğa düşmüş bulunanların sadece maiyetlerini (geçim) teminle iktifa (yetinme) edilemez, ayrıca bu kâbil kimselerin hayatları sistemli bir şekilde ve devamlı olarak tanzim ve ıslâh edilir ve bunlar cemiyetin kıymetli ve faydalı üzuvları haline getirilir veya bu vaziyetlerinin idamesi için lüzumlu görülen tedbirler alınır. Bu modern bakım ve yardım şeklinin istilzam (gerektirme) ettiği masrafları bir plan dairesinde, işçi ve müstahdemlerin say'lerinden faydalanan müteşebbisle bir işyerinde bizzat çalışmakta olan sıhhatli işçi ve müstahdemlere yükletilir."³¹ Burada özellikle Kessler, modern sosyal sigorta uygulamalarında da olduğu gibi Kessler, finansman kaynağını işveren ve işçiler olarak işaret etmektedir.

Kessler, Sanayi Amelesi Meselesi adlı çalışmasında yedi sosyal riski baz alarak sosyal sigorta yaklaşımını ortaya koymaktadır. Kessler'e göre bu sosyal riskler;"1 - Ölüm hali; 2 - Kaza halleri; 3 - Hastalık hali; 4 - Doğum hali; 5 - İhtiyarlık hali 6 - Dulluk ve yetimlik hali; 7 - İşsizlik hali"³² dir. Daha sonra Türkiye'de ki sosyal sigorta kollarına meselesine ilişkin kaleme aldığı "İçtimai sigorta meseleleri" adlı makalesinde dokuz adet sosyal

³¹ Kessler (1945), a.g.e., s. 203 – 204.

³² Kessler, Gerhard (1934), Sanayi Amelesi Meselesi, çev: Hikmet Sadık, İktisat ve Ticaret Mecmuası, S.6, İstanbul, s. 2.

riskten bahsetmektedir. Bunlar; "1 - İşçilerin ve bunların aileleri efradında hastalık halleri; 2 - İşçi kadının veya bir işçinin karısının hastalık hali; 3 - İşçinin kendisinin veya ailesi efradından birisinin ölümü halinde teçhiz ve tekfin masrafları; 4 - İşçinin iş yerinde veya iş yerine gidip gelirken kazaya düşer olması hali; 5 - İşçinin ihtiyarlık hali; 6 - Her yaştaki işçinin malûliyet hali 7 - Erkek veya kadın işçiden irinin ölümü üzerine bunların husule gelen dulluk hali 8 - Erkek ve kadın işçiden birinin ölümü üzerine bunların bakmakla mükellef oldukları çocukların yetimlik hali 9 - Çalışabilecek vaziyette bulunan işçinin kendi sunu taksirinden mütevellit olmayan işsizlik hali"³³ dir. İster yedi riski baz alalım ister dokuz riski, Kessler'in sosyal sigortaya ilişkin yaklaşımının bugünkü modern sosyal sigorta sisteminin belkemiğini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla sosyal sigorta kurumunun ilk nüvelerinin Almanya'da atılmış olmasının Kessler'in bu yaklaşımında etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

3. SONUÇ

Prof. Kessler'in sosyal siyaset yaklaşımının temelinde fabianist bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Liberalizmi kapitalist yönüyle sorunlu bulan Kessler, siyasal liberalizmin etkisini reddetmemektedir. Kessler'in temel insan hak ve özgürlüklerini yorumlayışında kullandığı toplumsal düzen ve toplumsal ahenk terimleri onun fabianizmden etkilendiği göstermektedir. Nitekim Kessler özgürlüklerin sınırını toplumsal düzen kavramı ile açıklamaktadır. Aynı etki Kessler'in ahlakçı tutumunda da görülebilmektedir. Ahlak tutumunda Kessler bireyci bir ahlaktan yana Kantçı görüşün de etkisiyle evrensel bir ahlak düzeninden söz etmektedir. Bu evrensel ahlak sistemi fabianist görüşteki gibi toplumcu olup bireyselcilikten de uzaktır.

Kessler'in sınıf tutumuna baktığımızda ise Marxçı sınıf tutumundan ziyade Weberyana bir yaklaşım içinde olduğu görülmektedir. Kessler Marx'ın sınıf kavramını kabul etmemektedir buna karşın Weberyana görüşe yakın sayılabilecek benzer gelir, benzer yaşam biçimi ve benzer hayat görüşü gibi unsurları barındıran bir sınıf yaklaşımı benimsemiştir.

³³ Kessler, Gerhard (1934 – 1952), İçtimai Sigorta Meseleleri, Çev: Orhan Tunaoglu, İş Dergisi, S.29, İstanbul, s. 23 – 24.

Kessler, ücrete ilişkin yaklaşımında doğal ücret ve ücret fonu teorilerine karşı çıkmaktadır. Emek arz ve talebinin ücretin belirlenmesinde etkili olduğunu, ücretlerin ani artış ve azalışlarının toplum için yaralı olmadığını ileri sürmüştür. Özellikle ani ücret artışlarının, maliyet enflasyonuna neden olabileceği ve ani ücret düşüşlerinin de toplumsal sorunlara sebep olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Kessler, ücret ile verimlilik arasında ilişki kurmakta ve ücret artışlarının toplumsal refahı arttıracaklarını ileri sürmektedir.

Kessler'in sosyal güvenliğe ilişkin yaklaşımına baktığımızda ise sosyal güvenlik sisteminin sosyal sigorta tekniği ile işletilmesi gerektiğini, özellikle finansmana katılım, kendi kendine yardım, yönetim özerkliliği ve sigortalılığın zorunluluğu ilkelerini savunmuştur. Ayrıca Sosyal sigorta sisteminin günümüz modern sosyal güvenlik sisteminin kabul ettiği yedi veya dokuz risk temelinde örgütlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Sonuç olarak Kessler, sosyal siyaset meselesinde teoriyi ve pratiği bağdaştırmış bir bilim adamıdır. Dolayısıyla Kessler'i günümüze taşıyan ve bilim adamı olarak ta onu kalıcı kılan yönü sosyal siyaset meselesine lokal değil evrensel bakabilmesidir.

KAYNAKÇA

- Frolov, İvan, *Felsefe Sözlüğü*, çev: Aziz Çalışlar, 1. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991,
- Hanlein, Andreas, "Gerhard Kessler: Türkiye'de Sürgün Bir Alman Sosyal Politikacı", Çev: Dr. Alpay Hekimler, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2006 / 2, <http://www.calismatoplum.org/sayi9/hanlein.doc> 2007.
- Kemerli, Ahmet, "Ahlâkın Temelleri ve Çağımızda Evrensel Ahlâk İhtiyacı", 26.20.1996, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=19168>.
- Kessler, Gerhard, *İçtimai Siyaset*, Çev: Orhan Tuna, I. Basım, Gençlik Kitabevi Neşriyatı, İstanbul, 1945, s. 84 - 85.
- Kessler, Gerhard, *İçtimaiyata Başlangıç*, Çev: Ziyettin Fahri Fındıkoğlu,, İstanbul Üniversitesi Yayını No: 71, İstanbul, 1938.
- Kessler, Gerhard, "İşçi Sendikalarının Vazifeleri ve Karşılaştıkları Güçlükler", çev: Ekmel Zadil, *İçtimai Siyaset Konferansları*, c. I, yay.y, İstanbul, 1948, ss. 7 - 15.
- Kessler, Gerhard, "Bir Otobiyografi: Kendi Hayat Yolum", Çev: Dr. M.B. - Dr. Ekmel Zadil., *İş Dergisi*, c.113, İstanbul, 1950, ss. 33 - 40.
- Kessler, Gerhard, "İşçi Hareketlerinin Hedefleri ve Yolları", çev: Orhan Tuna, *Çalışma Dergisi*, sayı:16 İstanbul, 1946 - 1949, ss. 4 - 13.
- Kessler, Gerhard, *İçtimai Sigorta*, çev: Ekmel Zadil, M.T.T.B. İktisat Derneği Yayını No : 2, İstanbul, 1950.
- Kessler, Gerhard, "Sosyal Siyaset ve Ekonomi Siyaseti". Çev: Sabri F. Ülgener, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, S. 9, İstanbul, 1937, ss. 1 - 5.
- Kessler, Gerhard, "Sanayi Amelesi Meselesi(g)", çev: Hikmet Sadık, *İktisat ve Ticaret Mecmuası*, S.6, İstanbul, 1934, ss. 1 - 2.
- Kessler, Gerhard, "İçtimai Sigorta Meseleleri", Çev: Orhan Tunaoğlu, *İş Dergisi*, S. 29, İstanbul, 1934 - 1952, ss. 23 - 29.
- Seyyar, Ali, *Davranış Bilimleri Terimleri Ansiklopedik Sözlük*, 1. Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2004.
- Weber, Max, *Sosyoloji Yazıları*, çev: Taha Parla, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.